

WYCHOWANIE W SZKOLE ŚREDNIEJ

NAPISAŁ

KAZIMIERZ MISSONA

(uzupełniony przedruk z Dziennika Urzędowego Kuratorjum O. S. Lwów)

60-
20-47

TREMBOWLA 1933

SKŁAD W KSIĘGARNI T. S. L. W TREMBOWLI

3490

DRUKARNIA MAKSA STEINIGA W TREMBOWLI

131858

Dolnośląska Biblioteka Pedagogiczna
we Wrocławiu

WRO0135850

Centralna Biblioteka Pedagogiczna

Kierownik: dr hab. inż. Andrzej Olszowski
we Wrocławiu

Nr. inw.

3955 A RP

Wychowanie w szkole średniej.

1. Sposoby oddziaływania wychowawczego.

Słyszemy ogólne żądanie nauczycielstwa, aby mu podano dokładny plan pracy wychowawczej w szkole średniej. Czynię to niniejszem na podstawie doświadczeń w gimnazjum o typie wychowawczym w Brzesku, poczynionych od r. 1915 i Trembowli od r. 1930.

Wychowanie młodzieży wykazuje 3 rodzaje zabiegów:

- a) wychowanie stosowane przy nauce poszczególnych przedmiotów (jest obowiązkiem wszystkich nauczycieli)
- b) wychowanie na kółkach młodzieży (przez opiekunów kółek)
- c) wychowanie na osobnej lekcji szkolnej (przez opiekuna klasy) t. zw. lekcji wychowania (i życia).

Lekcja wychowania będzie skupiała wszystkie zabiegi wychowawcze, podejmowane dla młodzieży całej klasy (gdziekolwiek) tak na lekcjach poszczególnych przedmiotów, jak wyniki pracy na kółkach, jak też bieżące potrzeby wychowawcze odnośnej klasy. Lekcja ma się odbywać co najmniej raz w tygodniu, przed południem (jako ostatnia).

Wychowaniem zajmą się przeto nauczyciele fachowcy opiekunowie kółek młodzieży i opiekun klasy. Potrzeby wychowawcze całego zakładu i wyniki pracy będą omawiane na konferencjach, w których powinno uczestniczyć całe grono nauczycielskie i brać stały udział w pracy wychowawczej.

Dyrektor prowadzi obrady i reguluje pracę wychowawczą w całym zakładzie.

Wychowanie powinno odbywać się w atmosferze pogodnej i swobodnej. Nauczyciel nie może być krępowany wyczerpaniem materiału, winien podać plan pracy i wykazać tylko w jakim kierunku pracował.

Lekcje wychowania bywają najprzyjemniejsze pośród lekcji szkolnych, i natężają uczniów i nauczycieli najmniej. Młodzież lubi je przeto.

2. Kierunki działalności wychowawczej szkoły.

Działalność wychowawcza szkoły rozwija się w następujących kierunkach:

a) Cieslesny: kółka sportowe, hufiec szkolny, harcerstwo, wycieczki, nadzór stancji, nad dochodzącymi i dojeżdżającymi (ew. spostrzeżenia o koedukacji).

b) Religijny: kółko sodalicyjne, śpiew kościelny (cała młodzież śpiewa).

c) Moralny: wydobywanie wartości moralnych z przedmiotów nauki, ze życia młodzieży i społeczeństwa.

d) Towarzyski: nauka o dobrym wychowaniu i formach towarzyskich (ćwiczenia praktyczne i lektura). Rozwinięcie czytelni zakładu na miejsce zebrań towarzyskich młodzieży (1 raz tyg.). Czasopismo, gry, zabawy, tańce, radjo, wyświetlanie przeźroczy. Wspólny opłatek, święcone. Wieczór zabawowy (1 raz w roku). Zebrania całej młodzieży z dyrektorem (doraźne regulowanie kierunku wychowawczego).

e) Społeczny: gminy klasowe I — VIII kl. Sąd klasowy dla jednej klasy. Sąd międzyklasowy dla rozszędzania sporów młodzieży z różnych klas. Kasa oszczędności i pożyczek. Kółko L. O. P., Czerwonego Krzyża, Floty Polskiej.

f) Samokształceniowy: kółka naukowe starszych (i młodszych). Czytelnictwo w Czytelni szkolnej i lektura młodzieży. Biblioteczki klasowe. Wycieczki naukowe. Kółko krajoznawcze. Założenie muzeum szkolnego. Kronika zdarzeń w życiu szkoły, zestawiana przez jednego z uczniów.

g) Artystyczny: kółko teatralne (osobne dla gimn. niż.) Kółko muzyczne (orkiestry). Wystawa rysunków i robót (ew. przyrządów naukowych, sporządzonych przez młodzież). Budowa sceny. Wyjazd do teatru stoł.

h) Praktyczny: kółko robót ręcznych męskich (od IV kl.). Kółko robót kobiecych (od I kl.). Kółko popierania wytwórczości rodzimej. Bufet uczniowski. Sklepik szkolny. Sprzedaż używanych podręczników. Czyszczenie ławek. Urządzanie boiska. Utrzymywanie porządku w klasie (dyżurni).

i) Humanitarny: pomoc koleżeńska (stałe składki). Doraźna pomoc w nagłych wypadkach.

(Liczbę kółek i zabiegów należy ograniczyć — nie wszystko może być dokonane odrazu. Lepiej dokładniej, niż powierzchownie).

3. Praca gminy szkolnej i kółek młodzieży.

Celem uspołecznienia młodzieży, zbliżenia jej do życia, usamodzielnienia i wychowania na czynnych obywateli, zakłada się gminę szkolną. Będzie ona ośrodkiem łączącym wszystkie instytucje młodzieży.

Gmina szkolna składa się z tylu gmin klasowych, ile klas zakład liczy.

Naczelnym organem gminy klasowej jest zarząd gminy klasowej:

1. naczelnik; 2. gospodarz; 3. skarbnik (może być nim także naczelnik); 4. sędzia (1 — 2), którzy spełniają swoje czynności pod nadzorem opiekuna klasowego.

Naczelnym organem gmin klasowych (więc całej młodzieży) jest zarząd gminy szkolnej, składający się z przedstawicieli wszystkich gmin klasowych pod nadzorem opiekuna gminy szkolnej (p. Statut).

Zarząd gminy szkolnej jest ośrodkiem, łączącym także wszystkie instytucje młodzieży i kółka. Zdają one sprawę ze swej pracy na posiedzeniach zarządu gminy szkolnej.

4. Statut Gminy Szkolnej.

1. Cel gminy szkolnej.

§ 1. Gminę szkolną tworzą wszyscy uczniowie i uczennice gimnazjum.

§ 2. Dzieli się ona na tyle gmin klasowych, ile jest klas.

§ 3. W skład gminy wchodzi także wszystkie instytucje utworzone przez młodzież gimnazjalną.

a) Każda z nich ma obowiązek przysyłać na posiedzenia zarządu gminy delegatów, którzyby zdawali sprawę z jej działalności.

b) Każda ma prawo żądać pomocy w razie potrzeby.

§ 4. Celem gminy jest zorganizowanie młodzieży, przyzwyczajanie jej do życia obywatelskiego, następnie utrzymanie szeregu instytucyj, zapewniających młodzieży pomoc materialną, moralną, w samokształceniu, w wymiarze sprawiedliwości, jak również umożliwienie korzystania z pewnych rozrywek.

II. Środki.

§ 5. Środkami wiodącymi do osiągnięcia celu są:

a) tworzenie i kierowanie gminami klasowymi,

b) praca w instytucjach uczniowskich,

c) posiedzenia,

d) opłaty do wspólnej kasy.

III. Członkowie, ich obowiązki i prawa.

Członkami gminy szkolnej jest cała młodzież gimnazjum.

§ 6. Obowiązkiem członków jest:

a) brać udział w głosowaniu na urzędników klasowych, a oddawać głos, nie kierując się względami osobistymi, lecz jedynie dobrem sprawy, poczuciem słuszności i sprawiedliwości;

b) stosować się bezwzględnie do uchwał, zapadłych na posiedzeniach zarządu gminy;

c) uczestniczyć w pracach gminy;

d) uiszczać uchwalone opłaty gminne.

§ 7. Członkowie mają prawo:

a) korzystania z urządzeń, opieki i interwencji gminy;

- b) prawo interpelacji i uchwalania zarządowi gminy zaufania;
- c) prawo wyboru do zarządu gminy;
- d) prawo przyjmowania i zatwierdzania rocznego sprawozdania zarządu.

IV. Gmina klasowa.

a) Organizacja.

Gmina klasowa jest jednostką ustrojową w życiu młodzieży zakładu. Składa się z całej młodzieży danej klasy. Gmina ma za cel utrzymanie w klasie porządku, zorganizowanie młodzieży i przysposobienie jej do osiągnięcia wspólnych celów życia młodzieży, złączenie jej z resztą gmin klasowych całego zakładu.

Gmina klasowa wybiera:

- a) naczelnika i jego zastępcę,
- b) gospodarza klasowego (gospodynię),
- c) dwóch sędziów (cenzorów).

Wyboru dokonuje cała klasa na pierwszej lekcji w roku szkolnym, pod kierunkiem opiekuna klasowego. (Późniejsze zmiany niewykluczone).

Obowiązkiem naczelnika, względnie jego zastępcy, jest organizowanie młodzieży, wyrabianie w niej posłuchu dla wybranego przez nią przodownika, ściąganie od młodzieży składek uchwalonych przez zarząd gminy na potrzeby czy to klasy, czy to na cele całej gminy, wyznaczanie dyżurnych (dziennych), mających dbać o ład w klasie i umożliwienie sprawności w pracy szkolnej.

Obowiązkiem gospodarza klasy jest dbanie o jej czystość i piękność w porozumieniu z naczelnikiem klasy. Potrzebne na to fundusze wydaje naczelnik.

Sędziowie rozpatrują skargi pod kierunkiem opiekuna klasy (osobny regulamin) i wydają wyroki. Jeden z nich prowadzi katalog postępów uczniów, na podstawie własnej oceny ich odpowiedzi w klasie.

Zebrania gminy klasowej odbywają się co najmniej raz w miesiącu, poza tem na życzenie jednej piątej części gminy klasowej. Przewodniczy naczelnik. Obecny jest opiekun klasowy. Protokół pisze zastępca naczelnika.

Na zebraniu załatwia się potrzeby gminy klasowej lub życzenia, mające być przedstawione na posiedzeniu zarządu gminy szkolnej. Uchwały zapadają większością głosów. W razie równości głosów rozstrzyga głos naczelnika. Naczelnik (lub jego zastępca) przedkłada je na posiedzeniu zarządu gminy szkolnej.

b) Dochody gminy klasowej.

Gmina klasowa (naczelnik) pobiera od członków miesięczną wkładkę, uchwaloną przez zarząd gminy szkolnej. Jedną część obraca

na swoje potrzeby (wysokość oznacza zarząd gminy szkolnej), drugą oddaje do kasy zarządu gminy szkolnej.

Naczelnik wylicza się z dochodów i wydatków na cele klasy przed gminą klasową i zarządem gminy szkolnej. Opiekun klasy kontroluje rachunki miesięczne naczelnika.

V. Zarząd gminy szkolnej.

§ 8. Zarząd gminy szkolnej tworzą:

- a) delegaci gmin klasowych,
- b) delegaci czytelnii, pomocy koleżeńskiej, kółek i innych instytucji, założonych przez młodzież.

§ 9. Delegatami każdej klasy do zarządu są: naczelnik względnie jego zastępca i gospodarz.

§ 10. Członków zarządu obowiązuje bezwzględna karność oraz przesirzeganie zapadłych uchwał.

§ 11. Dochody na potrzeby gminy czerpie zarząd:

- a) z wkładek miesięcznych, uchwalonych przez siebie, a płaconych przez klasy.
- b) z dochodów z przedstawień, zabaw i przedsięwzięć, urządzanych przez gminę.

§ 12. Zarząd gminy posiada następujące prawa:

- a) prawo uchwalania wniosków,
- b) prawo ustanawiania wkładek (n. p. na czytelnię 50 gr., pomoc koleż. 10, gminę klasową 10 — razem 70 gr.),
- c) prawo zarządzania funduszami gminy,
- d) prawo mianowania urzędników gminy,
- e) prawo wyboru marszałka, jego zastępcy, sekretarza, skarbnika, prezesa czytelnii, jego zastępcy, oraz delegata pomocy koleżeńskiej,
- f) prawo tworzenia kółek i instytucji i zatwierdzania ich regulaminów,
- g) prawo proponowania gronu nauczycielskiemu jednego z nauczycieli na opiekuna gminy (na pierwszym posiedzeniu w roku, na którym przewodniczy dyrektor),
- h) prawo zwracania się do grona nauczycielskiego z potrzebami młodzieży, za pośrednictwem Opiekuna gminy szkolnej,
- i) prawo układania programu obchodów, uroczystości i szkolnych zebrań towarzyskich.

§ 13. Godność delegata pomocy koleżeńskiej może piastować sekretarz zarządu.

§ 14. Godność prezesa czytelnii może piastować wicemarszałek.

§ 15. Godność: a) marszałka, b) jego zastępcy, c) prezesa czytelnii i skarbnika przysługuje tylko uczniom dwóch klas najwyższych.

§ 16. Z wyjątkiem godności wymienionych w § 13 i 14 żadnych innych ze sobą łączyć nie wolno.

§ 17. Od przyjęcia urzędów nie można uchylać się.

§ 18. Delegatów kolek i instytucyj wybierają ich zarządy, lub w razie braku zarządów, mianują ich opiekunowie instytucyj.

§ 19. Marszałek reprezentuje młodzież na zewnątrz, przewodniczy posiedzeniu zarządu gminy szkolnej i zebraniom więcej niż jednej klasy, i przewodniczy wyborom urzędników, dokonywanym przez więcej, niż jedną klasę, czuwa nad wykonaniem uchwał. W razie chwilowej nieobecności, lub ustąpienia marszałka z urzędu, w prawa jego wchodzi zastępca.

§ 20. Sekretarz, ewentualnie jego zastępca, pisze protokoły obrad zarządu gminy, przygotowuje i ogłasza program posiedzenia, zawiadamia o terminie zebrania w porozumieniu z opiekunem i marszałkiem.

§ 21. Skarbnik zawiaduje kasą gminy szkolnej.

Może mieć w razie potrzeby pomocnika, którego wybiera zarząd gminy.

§ 22. Prezes czytelní (względnie jego zastępca) zawiaduje kasą czytelní, załatwia korespondencje, czyni zakupy, wyznacza i kontroluje dyżurnych, czuwa nad wykonaniem regulaminu czytelní.

§ 23. Prezes pomocy koleżeńskiej zarządza pomocą sam, lub łącznie z pomocnikami, zamianowanymi przez zarząd gminy.

Opiekunowie z grona nauczycieli nadzorują agendy pomocy koleżeńskiej, biblioteki, czytelní, względnie innych instytucyj stale.

Komisja kontrolująca, wybrana przez zarząd gminy w liczbie 3 członków, kontroluje wszystkie rachunki, co najmniej raz w miesiącu, i zdaje sprawę na posiedzeniu Zarządu Gminy Szkolnej.

VI. Posiedzenia Zarządu gminy szkolnej.

§ 24. Pierwsze posiedzenie zarządu gminy szkolnej zwołuje na początku roku dyrektor zakładu.

§ 25. W obradach zarządu biorą udział członkowie zarządu. Posiedzenia odbywają się zawsze w obecności opiekuna gminy.

§ 26. Posiedzeniom przewodniczy marszałek, w razie jego nieobecności zastępca.

§ 27. Wnioski przechodzą większością głosów, i stają się prawomocne, jeżeli uzyskają zgodę opiekuna i zatwierdzenie grona nauczycielskiego.

§ 28. Członków spóźniających się, lub bez ważnego powodu opuszczających posiedzenia, zarząd karze, a przysługuje mu nawet prawo usunięcia nieodpowiedniego urzędnika.

§ 29. Posiedzenia zwyczajne odbywają się z końcem każdego miesiąca. Oprócz nich są posiedzenia nadzwyczajne; o ich potrzebie stanowi wydział zarządu.

§ 30. Treść obrad posiedzenia zarządu gminy szkolnej:

a) naczelnicy zdają sprawę z życzeń gmin klasowych, z wkładek i wydatków,

b) delegaci instytucyj składają sprawozdania z ich rozwoju,

c) we wnioskach i zapytaniach porusza się wszystkie sprawy gminne.

VII. Wydział Zarządu gminy szkolnej.

§ 31. Wydział zarządu składa się z marszałka względnie zastępcy, głównego skarbnika i sekretarza.

§ 32. Wydział zarządu zbiera się tylko w nagłych wypadkach, ażeby stanowić o sprawach, wymagających szybkiego załatwienia. Na posiedzenie zaprasza się delegatów tych instytucyj, których sprawy ma się rozpatrywać (z głosem doradczym).

§ 33. Wydział bywa zwołany przez marszałka, za wiedzą opiekuna gminy szkolnej, który musi być obecny na posiedzeniu.

§ 34. Na najbliższym posiedzeniu pełnego zarządu wydział zdaje sprawę z poczynionych doraźnie zarządzeń.

VIII. Kółka i instytucje.

§ 35. Wszystkie kółka i instytucje, będące pod zarządem gminy, mają regulaminy, zatwierdzone przez zarząd gminy szkolnej i grono nauczycielskie.

IX. Sąd międzyklasowy.

§ 36. Sąd składa się z delegatów klas VI—VIII — po 2 z każdej klasy. Ci wybierają przewodniczącego większością głosów. Sąd rozstrzyga spory międzyklasowe w obecności opiekuna sądu międzyklasowego. Jest nim nauczyciel. Od wyroku sądu przysługuje odwołanie do grona nauczycielskiego. (Osobny regulamin).

X. Postanowienia końcowe.

§ 37. Statut może być zmieniony przez zarząd gminy tylko w porozumieniu z gronem nauczycielskiem.

§ 38. Postanowień statutu nie mogą pomijać ani profesorowie ani uczniowie.

§ 39. Statut odczytuje się co roku wszystkim klasom.

§ 40. Sprawozdania z posiedzeń zarządu gminy odczytuje się w klasach, bezpośrednio po posiedzeniu.

5. Plan nauki wychowania. *)

(*Nauka o wychowaniu i życiu w 1 godz. tygodniowo*).

a) Gimnazjum niższe, kl. I — III.

Klasa I. Organizacja szkoły. Przepisy szkolne. Swoisty ustrój naszego zakładu. Jego potrzeby. Instytucje utworzone przez młodzież.

Omówienie powstania celów i pracy gminy szkolnej. Wybory zarządu klasy. Kontrola składek i rachunków ze zbiorów pieniężnych w klasie, stałe sprawozdanie naczelników ze stanu i potrzeb klasy. Posiedzenie gminy klasowej raz w miesiącu na lekcji wychowania. Posiedzenie sądu klasowego w razie potrzeby, po lekcjach szkolnych.

Przedmioty nauki. Omówienie podręczników szkolnych. Jak uczeń winien rozłożyć sobie czas pracy, jak uczyć się.

Życie ucznia dotychczas. Stan i majątek rodziców. Przebywa w domu, na stacji. Stosunki na stacji (kwestjonariusz).

Jak uczeń powinien urządzić sobie życie osobiste. Potrzeby, dochody, wydatki. Prowadzenie rachunków. Prowadzenie pamiętnika ze swego życia (ciąg dalszy w następnych klasach).

Życie ucznia w szkole. Klasa to nie koszary, to nasz wspólny dom. Szanujmy sprzęt klasowy. Kult piękna w klasie (przeгляд porządku w klasie co tygodnia). Poszanowanie cudzej własności. Kłamstwo w szkole.

Czystość obuwia i ubrania. Uwagi o zdrowotności i czystości.

Upodobania ucznia. Zbieranie chrząszczy, motyli, marek (kwestjonariusz). Przygotowanie do prowadzenia zbiorów w ciągu całej nauki szkolnej. Biblioteczka klasowa.

Lektura klasowa. „Zasady przyzwoitego zachowania się” Piątka, wydanie „Książnicy Atlas” byłyby podstawą zabiegów wychowawczych w tej klasie.

Najbliższe otoczenie ucznia. Dom, miasto, wieś, kraj. Stosunek ucznia do nich. Władze we wsi, mieście, powiecie, kraju. Urzędy i instytucje, stowarzyszenia w miejscowości szkoły — (objaśnienia i wypracowania pisemne).

Uczniowie zamiejscowi (dochodzący, dojeżdżający) ich potrzeby cielesne i kulturalne. Próby połączenia ich z tradycją zakładu.

Polak — obywatel i jego obowiązki względem Polski.

Popierajmy handel i przemysł krajowy. Firmy krajowe.

*) Aczkolwiek kl. I ubywa, nie zmieniam rozkładu materiału. Materiał kl. I i II łączą się ze sobą — podany plan przedstawia przeto większy wybór. — Pozatem może korzystać z niniejszego planu kl. V—VII w szkole powszechnej.

Obowiązkowe zapiski treści lekcji, wypracowania przeglądane przez nauczyciela od czasu do czasu.

(Zeszyt na naukę wychowania powinien być uzupełniany w następnych klasach i stworzyć dla ucznia kronikę przeżyć i doświadczeń w ciągu pobytu w szkole, jako pamiętnik szkolny.)

Bieżące wiadomości ze życia szkoły, miasta, powiatu i państwa, dzienników, czasopism, o wynalazkach i ważnych zdarzeniach narodowych i państwowych. (Uczniowie zgłaszają je także jako referaty.)

Lektura „Iskier”, „Orlego Lotu”, „Czynu młodzieży” lub też osobnego wyciągu z gazety codziennej na lekcji wychowania. Można wyznaczyć osobnego referenta dziennikowego.

Spostrzeżenia uczniów godne zanotowania.

Rozprawy ustne na zapowiedziany lub zgłoszony temat (ew. doraznie). Sprawozdanie z publicznych wykładów, wieczorków, przedstawień, wycieczek (notowane w zeszycie).

Katalog postępów uczniów w nauce, prowadzony przez cenzora klasy, a przeglądany przez opiekuna klasy i omawiany w czasie między okresami klasyfikacyjnymi, dla podniesienia pilności klasy i pobudzenia uczniów do oceny postępu klasy w naukach.

(Po każdej wywiadówce z rodzicami omówienie spostrzeżeń o uczniach, podanych nauczycielom przez rodziców.)

Klasa II. Omówienie, jak klasa przedstawiała się w poprzednim roku. Jakie wartości wnosi w roku obecnym do życia szkoły.

Braki miejscowych uczniów, dochodzących, dojeżdżających, stacyjników.

Nowi uczniowie przedkładają swój życiorys w zeszycie na wychowanie (tj. pamiętniku szkolnym). Nauczyciel przegląda go.

Do jakich kółek uczniowie należą, pozostawienie ich tamże lub usunięcie, ze względu na ich pilność.

Co to jest organizacja; istota, potrzeba karność, łączność.

Próba zawiązania kółka deklamatorskiego lub teatralnego.

Higiena w ogólnych zarysach stale na jednej lekcji w miesiącu.

Sporządzanie rzeczy praktycznych, przydatnych do życia i nauki.

Popieranie pracy praktycznej i wynalazczości.

Omawianie nowych wynalazków w dziedzinie techniki.

Uzupełnianie wiadomości o zachowaniu się w domu, na ulicy, w szkole i t. d.

Poza tem uzupełnienie i pogłębienie materiału z kl. I z odpowiednimi zmianami. Wychowawca ma się stosować do ogólnych ram materiału, a postępować swobodnie pod względem treści.

Klasa III. Wstępne omówienie wydarzeń z minionego roku szkolnego i nowych potrzeb klasy.

Życie człowieka we walce z przyrodą. Rolnictwo, rzemiosło, przemysł, wynalazki, handel, komunikacja.

Praca ręczna a umysłowa. Praca ręczna dla użytku szkoły.

Organizowanie samopomocy w uczeniu się. Korepetytorzy, ich obowiązki.

Krajoznawstwo na podstawie życia najbliższej okolicy, znanego każdemu uczniowi.

Omówienie zwyczajów i obyczajów wsi, miasta, powiatu, na podstawie zapisków młodzieży, zbieranych w miejscu swego urodzenia i pobytu (ew. podczas wycieczek, które uczeń musi opisywać).

Krótki zarys prawa państwowego i obywatelskiego, życie w społeczeństwie. Rząd, społeczeństwo, samorząd, podatki, stany, zawody, wybór zawodu, szkoły handlowe (o charakterze popularnym).

Omawianie nowych wynalazków.

Lekcje uzupełniające stylu, wymowy, krótkie wykłady na dany temat, doraźne przemówienia.

Pisanie listów, telegramów, próśb i t. p. (Część młodzieży przerywa naukę po ukończeniu III kl.)

Poza tem materiał jak w kl. I z odpowiednimi zmianami. Materiał niewzięty należy uzupełnić, wzięty przypomnieć, powtórzyć i pogłębić.

b) Gimnazjum wyższe.

Klasa IV. Przygotowanie ucznia do dalszej pracy w kierunku naukowym.

Omówienie planu nauki we wyższych klasach. Omówienie sposobów uczenia się i pracy samodzielnej (lektury, ćwiczenia, kółka naukowe).

Organizacja korepetytorów, ich obowiązki.

Gimnazjum to twój dom i pole działania. Obywatel gimnazjalny, w przyszłości akademicki. Prawa i obowiązki. Stworzenie tradycji szkolnej. Jak doskonalić się. Kształcenie woli. Moje zamiary na przyszłość.

Nie zapominaj o wartości pracy ręcznej i samopomocy w zaspokajaniu potrzeb życiowych. Umysłowość nie może zabijać cielesności, żywego życia i odwrotnie. Kółko pracy ręcznej dla potrzeb szkoły i własnych.

Szkoła pożycia z ludźmi, dobry ton (jako wypracowania lub wykłady od czasu do czasu, gdy okażą się jeszcze jakieś braki w zachowaniu się młodzieży).

Krajoznawstwo na podstawie znajomości najbliższej okolicy (stałe notatki, jako ciąg dalszy pracy w kl. III). Zbiory krajoznawcze klasowe.

Rozwijanie popędów estetycznych (wiek dojrzewania).

Lektura dziennika (na jednej lekcji) według wyboru nauczyciela (ewentualnie stały referent dziennikarski).

Krótkie wykłady, przemówienia. Pisanie listów, telegramów, podań i t. p.

Uzgadnianie materiału uczniowskiego, będącego w tej klasie (wielu nowych uczniów przychodzi ze szkoły powszechnej). Wytwarzanie harmonii klasowej.

Poza tem materiał wychowawczy jak w kl. I, względnie w innych klasach, stosownie do potrzeb młodzieży i wyczerpania poprzedniego

materiału. (Materiał z poprzednich klas należy przypominać i uzupełniać stale).

Klasa V. Człowiek wśród przyrody (łącznie z nauką o człowieku).

Higiena człowieka, choroby ogólne, szkolne, zakaźne. Uświadczenie płciowe (ogólne).

Wartość ćwiczeń cielesnych, sportów i zawodów. Towarzystwa gimnastyczne, sportowe, ich znaczenie. Referat sportowy.

Życie osobiste człowieka. Ideal życia domowego, rodzina. Prawo człowieka do życia. Dobrobyt. Nędza społeczna. Towarzystwa filantropijne. Wartość i potrzeba organizacji. Ubezpieczenia życiowe.

Lektura czasopisma „Higijena ciała” lub pokrewnego sportowego.

Czytanie dziennika względnie odpowiednie sprawozdania.

Poza tem materiał jak w kl. I z odpowiednimi zmianami.

Klasa VI. (Łącznie z nauką języka polskiego). Co to jest kultura? Rozwój jej i stopnie. Środki kultury nowoczesnej. Dziennik, czasopismo, książka, telefon, kino, radjo.

Nauka, historia, literatura, sztuka. Praca naukowa a literacka. Pogląd naukowy a literacki. Historia a literatura — rzeczywistość życiowa i fantazja (złuda). Dziennikarstwo i jego rola w naszym życiu.

Język ojczysty a obce. Etymologia porównawcza (zajmuje ogromnie). Czystość języka, obce wyrażenia i naleciałości, nowotwory. Odczyszczanie języka.

Styl naukowy a literacki. Pisanie listów, telegramów, podań, próśb, korespondencji, sprawozdań.

Ćwiczenia w mówieniu.

Kółko teatralne.

Referat biblioteczek klasowych. Referat przysposobienia wojskowego.

Główne zasady prawa karnego potrzebne każdemu obywatelowi.

Czytanie dziennika (ewent. innego niż w poprzednim roku.)

Omawianie nowych wynalazków (ustnie lub w referatach pisemnych).

Omawianie kwestyj wysuwanych przez młodzież samodzielnie.

Poza tem materiał jak w kl. I z odpowiednimi zmianami. Należy powracać wciąż do materiału z poprzednich lat, poruszać go ponownie utrwalać i uzupełniać. (Dotyczy to głównie zachowania się).

Klasa VII. Obowiązki Polaka (łącznie z historją Polski). Wady narodowe.

Dzielnice a wspólność narodowa. Regionalizm jako czynnik rozwoju kultury. Narzeczka polskie.

My a Słowianie. Najważniejsze wiadomości o liczebności, obecnym stanie ekonomicznym i kulturalnym Słowiańszczyzny (referaty uczniów).

Organizacja życia stanów w Polsce. Wieś i miasto. Rolnictwo, przemysł, handel. Kwestja robotnicza. Reforma rolna. Życie kulturalne. Rozwój kultury w przyszłości czy na tle literatury i sztuki, czy techniki? Co dają poszczególne stany dla życia i rozwoju Polski?

Rozwój życia ekonomicznego w Polsce. Spółki, towarzystwa udziałowe, ubezpieczenia. Kasy oszczędności — w mieście, na wsi i w kraju.

Referat i organizacja sklepiku szkolnego dla całego zakładu.

Lektura artykułów dziennikarskich z dziedziny ekonomicznej, rozprawy na temat ekonomiczny. Tematy z otoczenia.

Redakcja „Gazety Szkolnej” lub „Ścienna gazeta szkolna” złożona z wycinków z gazet, odświeżana codziennie.

Emigracja polska. Jej rodzaje, rozwój i życie. Poznanie dzienników emigracji polskiej.

Życie polityczne w Polsce. Stronnictwa. Lektura artykułów politycznych z dzienników przeciwnych sobie partyj politycznych i poznanie ich programów (bez ich oceny).

Najważniejsze wiadomości z prawa cywilnego, jako stała lektura szkolna.

Określenie typu Polaka w kierunku dodatnim i ujemnym. W czym widziałbyś ideał Polaka? Wychowanie narodowe i państwowe.

Lektura jednego dziennika (ewentualnie naprzemian z różnych partyj). Osobny referat.

Prowadzenie kroniki szkolnej, omawiającej, co zdarzyło się w zakładzie w ciągu tygodnia.

Referat przysposobienia wojskowego.

Referat i organizacja wycieczek szkolnych.

Po za tem materiał jak w kl. I z odpowiednimi zmianami.

Klasa VIII. Wiadomości społeczne w związku z nauką o Polsce współczesnej.

Mężczyzna i kobieta. Miłotki, dzięki związku a związku uprawnione. Rodzina i jej cel.

Państwo, kościół, organizacje społeczne.

Postęp w państwie. Oświata i moralność dźwignią postępu. Praca oświatowa, pozaszkolna, towarzystwa oświatowe w Polsce, ich cele.

Towarzystwa naukowe, społeczne, abstynenckie.

Szerzenie oświaty obowiązkiem oświeconego młodzieńca. Towarzystwa młodzieży. Sposób zakładania ich, prowadzenia obrad, stosunek do władz państwowych.

Ludowe przedstawienia sceniczne, ich ważność dla kultury narodowej.

Moralność osobista a publiczna. Etyka a polityka. Dzielność obywatelska a wady społeczne. Rozwój woli w życiu jednostek i narodu. Czyn wykładnikiem życia w społeczeństwie. Ćwiczenia woli do czynu, wyrabianie charakteru, odwaga cywilna.

Co Polacy dają odrębnego ze siebie dla życia i kultury świata. Duch dziejów Polski.

Uzupełnienie wiadomości z prawa cywilnego i obywatelskiego. Lektura Konstytucji Polski.

Mój rozwój cielesny dotychczas. Mój rozwój duchowy. Mój cel w przyszłości. Uświadomienie płciowe (referat młodzieży).

Zawody. Rodzaje szkół wyższych, naukowych i praktycznych. Wybór zawodu (kwestjonariusze).

Omówienie nowych wynalazków i postępu w technice. Kino, radio, samoloty, walka gazowa.

Stać lektura jednego dziennika.

Przypomnienie młodzieży odchodzącej w życie zasad przyzwoitego zachowania się (doraźnie, stosownie do następującej się potrzeby).

Poza tem materiał jak w kl. I z odpowiednimi zmianami.

Rozważałem możliwość rozłożenia wychowawczej pracy przed południem na większą ilość nauczycieli, niż liczba klas i opiekunów. Doprowadziłoby to do zmniejszenia liczby uczniów podlegających zabiegom wychowawczym jednego nauczyciela, co byłoby z korzyścią dla wychowania. Można by osiągnąć to jednak rzadko, bo przecież trzeba się liczyć zawsze z tem, że będą wśród grona nauczyciele, nie nadający się bardzo do tej pracy, którym trudno będzie powierzyć przedpołudniowe zabiegi. Natomiast niektórzy z nich mogą się nadać do wykonywania zabiegów popołudniowych (w kółkach naukowych).

Można by próbować wogóle rozbić zakład na mniejsze liczebne jednostki niż jego klasy i powierzyć każdemu nauczycielowi wychowanie indywidualnie jednej grupy.

Trudno jednak to uczynić: musiałoby się zmienić cały dotychczasowy system szkolny, opierający się na pracy nauczycieli fachowców.

Trzeba tedy obracać się w działaniu wychowawczem w ramach dotychczasowego systemu szkolnego i przydzielić każdej jednostce klasowej osobnego opiekuna, dbającego o jej wychowanie (systemem naszym).

Podany tutaj materiał jest bardzo obszerny. Nauczyciel ma swobodę wyboru rzeczy, które odpowiadają najbardziej potrzebom jego wychowanków.

6. Rozkład lekcji wychowania.

Jak przedstawia się u nas lekcja wychowania, podaję pokrótce.

Nauczyciel wchodzi do klasy. Młodzież wita go przez powstanie z miejsc, nauczyciel pozdrawia ich: Dzień dobry!

Dyżurni przedstawiają się, ew. składają raport.

Nauczyciel rzuca okiem po klasie, czy wszystko w porządku: stolik nauczyciela, przybory do pisania, dziennik. Podłoga, okna, kwiaty, franki (bibułkowe), ściany, obrazy (jak wiszą), umywalnia, dzbanek z wodą, ławki (czy odczyszczone szklakiem). Kontrola czystości i całości ubrania, obuwia rąk, włosów, głowy.

Przegląd książek (wszystkich od czasu do czasu) zeszytów „na wychowanie”, krótkiego streszczenia z ostatniej lekcji wychowania. Uwagi nauczyciela, doraźne poprawki.

Zapytania dotyczące ostatniej lekcji. Wykonanie poleceń (ew. uchwał klasowych).

Nowa lekcja: Co wydarzyło się nowego w klasie. Raport naczelnika, uwagi nauczyciela.

Co wydarzyło się w mieście. Omówienie ważniejszych wydarzeń.

Wydarzenia w Polsce: narodowe, kulturalne (rocznice, obchody) społeczno-polityczne. Epokowe wynalazki najnowsze.)

Raport sprawozdawcy dziennikarskiego (w klasach niższych czyni to sam nauczyciel).

Odczytanie referatu, poleconego do opracowania uczniowi na lekcję (z dziedziny zachowywania się w towarzystwie, w szkole, lub zagadnień ogólnych).

Sprawy pożycia koleżeńkiego, ew. przekazanie ich sądowi klasowemu (cenzor klasowy) lub sądowi międzyklasowemu. Oznaczenie terminu sądowego (po lekcjach szkolnych — w razie potrzeby).

Program lekcji może się zmieniać, stosownie do potrzeb klasy i uznania nauczyciela.

Raz w miesiącu na lekcji wychowania:

Posiedzenie gminy klasowej — przewodniczy naczelnik klasowy. Sekretarz pisze protokół. Potrzeby i życzenia klasy wogóle. Sprawy zarządu gminy szkolnej. Życzenia klasy do zarządu gminy szk. (przedkłada naczelnik.)

Kontrola składek na rzecz gminy i kółek.

(Ew. objaśnienie zarządzeń grona lub dyrekcji, uchwał zarządu gminy szkolnej, wywieszanych w klasie na osobnej tablicy ogłoszeń. Odczytanie protokołu posiedzenia zarządu gminy szkolnej).

W środku okresu konferencyjnego: przejrzanie przez opiekuna katalogu not ze wszystkich przedmiotów, prowadzonego przez cenzora klasowego. Uwagi o postępach. Pochwały, nagany.

Po okresie konferencyjnym i wykazach: uwagi opiekuna o postępie i karności.

Kontrola stancji. Kontrola dojazdów.

Po występach szkolnych i przedstawieniach szkolnych lub publicznych: omówienie ich i krytyka wartości.

Doraźnie: odpowiedzi na ankiety i omówienie ich z uczniami. Sprawa stancji. Zdrowotność (referaty uczniów). Sprawy biblioteczki klasowej. Sprawy ogólnych potrzeb zakładu i młodzieży. Kontrola zadanego materiału nauki — przeciążenie lekturą prywatną.

Poza tem inne sprawy:

Oszczędność a kasa szkolna. Popieranie wytwórczości rodzimej. Popieranie sklepu i bufetu uczniowskiego. Poparcie składek na cele Państwa. Odczytywanie artykułów popularno-naukowych, będących na czasie. Wiadomości z prawa karnego i cywilnego.

(Dla podniesienia znaczenia nauki o wychowaniu dawaliśmy uczniom w świadectwie noty z niej i wyróżnialiśmy pochwałą w świadectwie uczniów zasłużonych w pracy dla dobra gminy szkolnej).

7. O ideał wychowawczy.

Czy szkoła średnia ma ideał wychowawczy?

Miała do niedawna tylko ideał naukowy (nauczaniowy), streszczający się we wyrobieniu z ucznia człowieka wykształconego, z patentem maturzysty.

Wobec tego, że zajmowała się wychowaniem mało i doraźnie, nie zdołała wytworzyć sobie ideału wychowawczego. Wychowywała co prawda poniekąd, wytwarzając przez naukę przedmiotów (jako produkt uboczny) pewne wartości wychowawcze. Odbywało się to jednak na podłożu umysłu; dziedzina uczuć, woli i życia młodzieży leżała odłogiem, wyjąwszy nieliczne poczynania pod tym względem niektórych postępowych zakładów.

Szkoła nie zajmowała się uczniem jako człowiekiem, mającym także inne potrzeby oprócz umysłowych, t. j. potrzeby życia, leżące w sferze czynu, działania, i nie przygotowała go do życia. A wychowanie do życia powinno właśnie zająć się tą sferą potrzeb i wyrabiać w uczniu człowieka, przyszedłego członka społeczeństwa, dobrego obywatela.

Szkoła, w której uczeń przebywa prawie połowę życia, nie może być tylko zakładem kształcącym. Powinna zająć się jego zainteresowaniami życiowymi, wychowaniem cielesnym, obywatelskim, społecznym, estetycznym i określić sposoby rozwijania tegoż.

Na podłożu tak pojętej pracy, na podstawie pragnień, potrzeb, zmagających się i doświadczeń, może dopiero powstać ideał wychowawczy szkoły, jako ideał młodzieży, łącznie z ideałem instytucji nauczająco-wychowującej.

Praca taka nie rozwinie się na podłożu bierności, receptywności i reproduktywności młodzieży. Młodzież musi brać w niej czynny udział: odkrywać swoje potrzeby, wydobywać siły potrzebne do ich zaspokojenia, musi chcieć samowychowywać się. Nauczyciel ma obudzać takie pragnienia, sam zaś będzie przy urabianiu się ich tylko pomocnikiem i kierownikiem. Z tych zmagani się młodzieży wytryśnie samorzutny czyn młodzieży, który będzie czynem wychowawczym szkoły.

Dać odpowiednio pokierowane i uregulowane zaspokojenie zainteresowaniom młodzieńca, poruszyć jego życie do gruntu, wyczerpać wszystkie możliwości rozwinięcia go, znaczy wychować go i przygotować do życia w społeczeństwie. Wyżycie się w szkole musi poprzedzić jego życie jako samodzielnego obywatela w państwie.

Ideał wychowawczy szkoły musi tedy pokrywać się (w znacznej części) z ideałem młodzieży, wzgl. uzupełniać go.

W poszukiwaniu swoich ideałów i realizowaniu ich, młodzież dotychczas wysuwała się poza ramy szkoły. Ideały wychowawcze tworzyły się dotychczas poza szkołą, a nawet w przeciwieństwie do niej. Stąd rozdźwięk pomiędzy dążeniami szkoły a młodzieży. Poza szkołą powstały: ideał pracy obywatelskiej młodzieży (Szczepanowski) ideał tajnych związków, ideały polityczne, ideał harcowski, ideał strzelecki, peowiacki, Orłąt.

Należy wciągnąć młodzież pod względem wychowawczym w orbitę szkoły, i dać jej możność realizowania swego ideału na terenie szkoły. Trzeba wydobyć ze szkoły, nauki i życia w szkole czyn młodzieży, czyn wychowawczy. I tak:

- a) przetworzyć wiedzę martwą szkoły w wiedzę czynną przez użytkowanie jej w kółkach naukowych,
- b) wiadomości literacko - śpiewno - muzyczne przeobrażać stale w czynne występy i produkcje szkolno - publiczne,
- c) umiejętność robót ręcznych użytkować za pomocą kółek pracy ręcznej dla celów przedstawień i prac szkoły, samozadowolenia i wyżycia się młodzieży,
- d) ćwiczenia cielesne użytkować w kołach sportowych młodzieży,
- e) wiadomości wojskowe użytkować w szkolnym kole wojskowym, mającym wzmocnić siłę obrończą przyszłych obywateli - żołnierzy.
- f) chęć młodzieży do czynów poprowadzić na tory organizowania siebie i pracy,
- g) bierną receptywność w klasie i posłuch dla przepisów przeobrazić w czynne życie obywatelskie w gminie szkolnej (jednej dla całego zakładu).
- h) popędy humanitarne ująć w łożysko czynnej pomocy koleżeńskiej i pozakoleżeńskiej,
- i) wiadomości z życia szkolnego, miejskiego i państwowego użytkować do tworzenia opinii szkolnej, a coraz to nowe potrzeby życia zaspokajać za pomocą czasopisma szkolnego,
- j) potrzeby życia codziennego uczniów omawiać na osobnych lekcjach wychowania (część ustna i piśmienna), prowadzonych (o ile możliwości) przez samą młodzież.

Wszystko to ująć w system wychowawczy, a nie traktować jako przygodny wytrysk i upust sił młodzieży, lub wybijanie się temperamentu.

Należy pobudzić wszystkie siły młodzieży do swobodnego rozwoju w czyn młodzieży—wywołać w zakładzie stały ruch, życie—a z niem radość z życia. Wtedy wyłonią się potrzeby duszy młodzieży, rozegrają się ukryte siły, obudzi współzawodnictwo, wytrysną pomysły, wytworzą się wartości wychowawcze. Należy je zbierać, badać, szeregować, uszlachetniać i podnosić do wysokości ideału wychowawczego, który będzie tworzył się na ich podłożu.

Minęło 12 lat od czasu uzyskania niepodległości. Dwanaście roczników maturzystów poszło w świat, przysposobionych jak tako pod względem wiedzy, lecz ilu z nich wychowanych do życia i pracy dla rozbudowującego się Państwa? Zaniedbanie to należy naprawić co rychlej. Raczej mniej wiadomości książkowych, lecz gruntownych, a więcej przygotowania do czynnego i owocnego życia w państwie!

Szkola nie powinna być ogrodzonym więzieniem młodzieży, lecz wolnym boiskiem, na którym mogłyby się rozwijać swobodnie i zaspakając godziwe potrzeby życia młodzieży, przyszłych obywateli. Młodzież chce żyć swoim życiem i zbliżać się do życia starszych. Należy dopomóc jej do wychowania siebie na ludzi nie papierowych, lecz żywych, państwowo-twórczych.

Ideałem tedy wychowawczym będzie wychowanie młodzieńca państwowo-twórczego, członka pogotowia młodzieży dla obrony naszej państwowości.

Z takim ideałem można iść w młodzież. Przyjmie go ona za swój, bo daje jej możność wyzycia się i pracy twórczej w szkole i późniejszym życiu dla utrzymania państwa.

Terenem do zdobywania tego ideału będzie każda szkoła, która będzie rozwijać się samodzielnie i oryginalnie i uzupełniać swoją treść naukową treścią wychowawczą czynu młodzieży i nauczycieli. Szkoły powinny w tych zmaganiach współzawodniczyć o lepsze, a każda starać się o stanie się wzorową.

Jeżeli szkoła chce zbliżyć się do ideału, musi umieć żyć — pozbyć się kwietyzmu, literatyzowania, a odpowiedzieć potrzebom życia młodzieży. Taka szkoła nie będzie nudną i suchą, bo będzie rozbrzmiewała życiem, radością pracy wspólnej wychowanków i wychowawców, i wytworzy żywe, radosne i ohoce do pracy państwowe pogotowie młodzieży.

Dom rodzicielski musi także mieć swój głos w tej sprawie. Należy tedy uzgadniać zabiegi wychowawcze ze życzeniami rodziców młodzieży i starać się o stałą styczność z rodzicami.

Słyszmy wszędzie wołanie o silnego człowieka. Takiego silnego człowieka da nam właśnie szkoła. Nie będzie to człowiek reprodukcyjny, lecz oryginalny, rozumiejący potrzeby życia i drugich—nie odpoczywający na laurach niepodległości, lecz pragnący rozwijać państwo i utrwać jego byt, jako były członek państwowego pogotowia młodzieży.

Ideał państwowego pogotowia młodzieży powinien połączyć wszystkie warstwy oświecone bez względu na zapatrywania dzielnicowe i polityczne. Może on pozyskać dla pracy obywatelskiej także młodzież innych narodowości w naszym państwie, bo zapewnia także im swobodny rozwój sił ich młodzieży, osobiste bezpieczeństwo i poszanowanie odrębności narodowej.

(Zwracam uwagę wychowawców na I zeszyt encyklopedji „Świat i życie” ważnej dla samokształcenia się młodzieży).

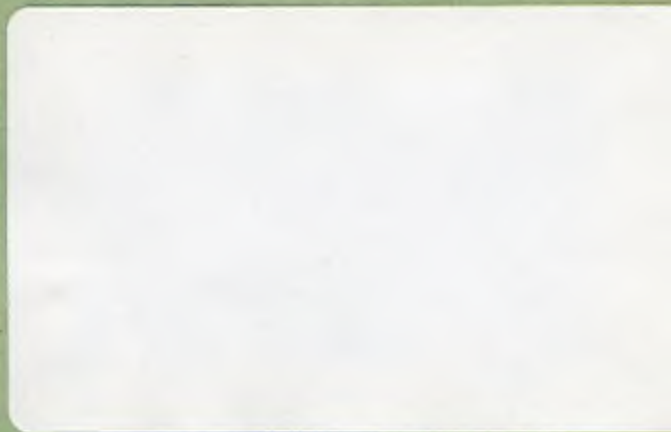

06/72

08/77

08/12

Skontrum 2007

RP 3955

Skontrum 2007